

İlk Türkçe Nöropsikiyatri Dergisi: Şişli Müessesesinde Emrâz-ı Akliye ve Asabiye Müsâmereleri

Dr. Şahap Erkoç
Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, İstanbul

Şişli'de günümüzde de psikiyatrik hastane olarak işletilen La Paix Hastanesi, Kırım Savaşı'ndan sonra (1856) Fransız Saint Vincent rahibelerine padişah fermanı ile başlanmış ve daha sonra psikiyatrik hastane ve bakımevine dönüştürülerek rahibeler tarafından işletilmiştir.

1. Dünya Savaşı'na kadar Fransızlar burada düşkün ve yetim Hıristiyanlara ve akıl hastalarına bakıyorlardı. Müslüman

hastalar da bu hastanenin paralı bölümünde tedavi görebiliyorlardı. Bu hastane lüks hizmet veren bir kurum olarak tanınıyordu. Bu hastanede sırasıyla Mongeri, Castro ve Apospolides başhekimlik yapmıştır.

1. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte; Osmanlı Devleti, Fransızlarla karşıt ittifakta yer aldığı için, bu hastaneye 1914 yılında el koymuştur. O yıllarda adli psikiyatrik hastaların tetkik ve tedavilerinin yapıldığı, başhekimliğini Mazhar Osman'ın yürüttüğü bir müşahadehane olarak kullanılan Haseki Darüşşifası'ndaki hastalar; yine Mazhar Osman'ın idaresinde Şişli La Paix Hastanesine nakledilmişlerdir.

Mazhar Osman bu hastaneyi, rutin hasta muayene ve tedavilerinin yapıldığı bir yer olmanın yanı sıra, çağdaş bir eğitim kurumu haline getirmiştir. Mazhar Osman hastanenin eski rahibelerini korumuş, hastaneye paralı hasta kabulüne de devam etmiştir. Asistanlar için eğitim toplantıları ve tıp mensubu olmayan aydınların da katıldığı tıbbi müsamereler düzenlemiştir.

Bu dönemi İhsan Şükrü Aksel şöyle anlatır (1):

Dr. Talha Münir Seymenoğlu bir gün bana dedi ki: "Mazhar Osman beyin konferansına gidelim." Ben de "O kimdir ki?" dedim. "Bilmiyorum meşhur doktor Mazhar Osman bey halka konferanslar veriyor, akıl hastalıklarını anlatıyor ve bazen de akıl hastalarını gösteriyor." O akşam konferansa gittik. Siyah saçlı, siyah bıyıklı, renkli, kudretli bir adam. Kürsüye çıktı ve "Efendilerim" diye söze başladı, bu hitap bana çok tesir etti. Konuya geçti, halkın anlayabileceği şekilde akıl hastalıklarını anlattı. Sonra histeri bahsine geçti ve "Şimdi histerinin telkin ile geçen hastalık olduğunu göstereceğim" dedi. Histeri nöbeti geçiren 1.80 boyundaki bir erkek hastasını getirdi ve onu telkinle uyuttu, ona iğne batırdı, duymadı. Sonra onu tekrar uyandırdı; hasta bizi selamladı ve odadan çıktı. Doğrusu bu bana çok tesir etti. Akıl hastalıkları denen şubenin pozitif ve seçilebilecek bir şube olduğu fikri bana yerleşti.

Mazhar Osman Beyin yanında çalışmak şartı ile Şişli Fransız Hastanesinde yapılan sınavda 4 arkadaş başarılı olduk. Hepsi rahmetli olan Talha Münir, Ahmet Şükrü, Kemal Osman ve ben... Mazhar Hoca bizi talebe olarak hastanede vazifelendirdi. Biz sabahları mektebe gidiyor, 5'e doğru hastaneye geliyor ve Şişli Hastanesindeki vazifemiz ile meşgul oluyorduk. Vazifemiz o zamana kadar yetişmiş olan tek başasistandan hasta muayene usullerini öğrenmek ve bazı tedavi usulleri ile meşgul olmaktı. Gece hastanede kalıyor, hekim yardımcılığı görevini de yapıyorduk. Öyle ki, o zaman çok tedavisi yoktu, her şeyi iğne ve ilâç ile yapıyorduk. Servisin muntazam yürütülmesine yardım ediyor ve akıl hastaları ile yaklaşım temin ediyorduk.

Bu vaziyet böyle devam etti, 6 ay sonra Mazhar Hoca hepimizi çağırır, çalışmalarımızı tenkit etti ve ayrıca "İçinizden ikisi (benim ile Talha) Haydarpaşa hastanesine gelecek, zira orada hiç asistanım yok" dedi. Biliyorsunuz ki Mazhar Hoca, Haydarpaşa Askeri Hastanesinde harp nedeni ile bulunuyordu. Biz ikimiz hocaya yardıma gittik. Bize orada askeri tabip yardımcısı muamelesi yapıyorlardı. Askeri disiplin vardı. Bize bir oda verdiler, Talha orada kalıyordu, ben ise evim yakın olduğu için evime gidiyor, geliyordum. Bu gelişler benim için zevk oluyordu. Çünkü Mazhar Hoca saat 7'de hastanede bulunuyordu. Ben de bu şartlar altında kara yolundan giderek Mazhar Hocadan önce hastanede olmaya çalışıyordum. Biz Talha ile beraber 9'a kadar orada kalıyor, eğer mühim derslerimiz var ise fakülteye gidiyorduk. Fakülteye gitmez isek hastanede kalıyorduk ve bize askeri yemek veriyorlardı. Öğleden sonra dersleri takip için fakülteye gidiyor, saat 4-5 den sonra da tekrar hastaneye geliyorduk. Akşam geç saate kadar orada çalışıyor ve servisin bütün işlerini yürütüyorduk. Orada çok iş vardı. Hastaları Hocaya hazırlamak, ayrıca yalancılıktan hasta numarası yapan bir çok asker kaçacağını da ayıklamak ve aldatılmamaya dikkat etmek gerekiyordu. Biz de mümkün mertebe objektif olmaya çalışıyorduk. Bu devre benim için çok faydalı oldu, çünkü burada gördüğüm vakaları başka yerde görmeye imkân yoktu.

Bu müsamerelerde sunulan vakalar ve konferanslar, 1916-1918 yılları arasında dergi boyutunda, 11 sayı olarak "Şişli Müessesesinde Emrâz-ı Akliye ve Asabiye Müsâmereleri" adıyla yayınlanmıştır. Bu yayın tespit edebildiğimiz kadarıyla ilk Türkçe nöropsikiyatri dergisidir.

Müsamerelerin son toplantısı 4 Teşrinievvel 334 (1918) tarihinde yapılmış ve bu oturumun tutanakları 11. sayıda yayınlanmıştır. Bilindiği gibi bu tarihten hemen sonra mütareke imzalanmış ve hastane Fransızlara geri verilmiştir.

(1) Aksel, İ. Ş. : Nasıl Psikiyatr Oldum Nöro-Psikiyatri Arşivi, XVI:3-4, 73-80, 1979

Mütarekenin imzalanması ve savaşın bitiminin ardından yukarıda da belirtildiği gibi Şişli müessesesi yine Fransızlara devredilmiş ve konferanslar da Osmanlı Tababet-i Akliye ve Asabiye Cemiyeti (şimdiki Türk Nöropsikiyatri Derneği'nin ilk adı) tarafından Mazhar Osman'ın başkanlığında başka mekanlarda yapılmaya devam edilmiştir. Dergide de yayınlanmamıştır. 1919'dan itibaren Mazhar Osman, İstanbul Seririyatı adlı nöropsikiyatri ağırlıklı başka bir dergi yayınlamaya başlamıştır.

Bu dergilerde toplam 16 yazının 58 yazısı yayınlanmıştır.

Burada verilen konferanslar Türkiye'de psikiyatrinin popülerleşmesinde ve bir çok hekimin bu branşı seçmesinde önemli bir etken olmuştur. Mazhar Osman'ın şöhretinin artmasında da önemli

EMRÂZ-I AKLIYE VE ASABIYE MÛSÂMERELEİRİ

Şişli Müessesesinde

8 Teşrinievvel 1332

İlk İctima Hatırası

Dersaadet

Matbaa-i Zelliç Birâderler- Beyoğlu

1332

bir vesile olmuştur. Bu yazıların birçoğu Türkçe olarak ilk kez işlenen konulardır. Ayrıca konular günümüzde bile sansasyonel ve medyatik olarak değerlendirilebilir.

Mustafa Hayrullah'ın "Freud'un Psikolojisi Üzerine Tecrübe-i Tettebbu'ye", Darülfunun edebiyat fakültesi tecrübi ruhiyat müderisi, Alman Anschüt'sün "Ruhi Âmillerde Bedeni Aks-ül Ameller Üzerine Tecrübeler", Cevded Nasuhi'nin "Sevgili Katilleri, Aşk İle Cinayetin Münâsebetleri", Mazhar Osman'ın "Harb Nevrozları", "Babinski'ye Nazaran İsteriya", "Muhârebe-i Hâzırada Vazifeleri Uğrunda Terki-Hayât Eden Meslekdâşların İsmiyesi Listesi" gibi yazılar bu konferanslara örnek gösterilebilir.